

DOI 10.31651/2524-2660-2022-1-112-118

ORCID 0000-0002-2470-5107

БАЗИЛЕВИЧ Наталія Олександрівна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: fnata647@gmail.com

ORCID 0000-0002-3380-9063

ТОНКОНОГ Олександр Станіславович

старший викладач кафедри спортивних дисциплін і туризму,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: tonkonog.61@ukr.net

ORCID 0000-0002-6977-056X

ЮРЧЕНКО Ігор Валерійович

викладач кафедри спортивних дисциплін і туризму,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: ihorboxing7373@ukr.net

УДК 378.015.311:796.011.3(045)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ
У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ**

На підставі аналізу науково-методичної літератури з проблеми формування особистості визначено педагогічні умови формування особистості студентів педагогічних ЗВО в процесі занять фізичною культурою.

Для ефективного формування особистості в процесі фізичного виховання були створені наступні психолого-педагогічні умови: заняттям з фізичного виховання додано привабливості та емоційності змагальних вправ; розширено арсенал фізичних вправ, спрямованих на розвиток інтелектуальних та морально-вольових якостей; вмотивовано студенток на поступове підвищення інтенсивності занять фізичною підготовкою, на подолання труднощів викликаних навчально-виховним процесом.

Реалізація запропонованих педагогічних умов уможливила досягнення позитивної динаміки рівня розвитку не лише фізичних здібностей студенток (швидкості, швидкісно-силових і координаційних здібностей, витривалості, гнучкості та силових якостей), а й сформованості психологічних якостей особистості (пам'яті, уваги, рішучості і наполегливості). Цьому сприяло застосування технічно складніших засобів навчання, різних вихідних положень під час використання вже знайомих вправ, розучування складних ігрових комбінацій для успішності участі в командних видах спорту, що вимагало від студенток експериментальної групи ще більшої концентрації уваги і пам'яті, а також проявів рішучості, наполегливості і сили волі.

Ключові слова: студент; особистість; педагогічні умови; фізичне виховання.

Постановка проблеми. Однією з найактуальніших проблем сучасності є розвиток і формування творчої та всебічно розвиненої особистості молодого людини. Фізична культура – галузь масової самодіяльності, важливий чинник у створенні активної студентської життєвої ситуації, оскільки суспільна активність, що розвивається на її основі, базується на інших сферах життя – суспільно-політичній, виховній, трудовій [1; 2; 3; 4].

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні соціального та інтелектуального змісту особистості школярів і студентів [4; 5], впливаючи на суспільно важливі стосунки, організаційно-моральне спрямування. Вчені (В.М. Лисяк, 2010; І.В. Хавруняк, В.І. Музика, 2017) виділяють окремі аспекти виховання особистості під час навчально-тренувальної діяльності [4; 5]. Це, насамперед, формування в учнів морального розуміння, розвиток моральної досконалості в їхній поведінці, вироблення стійких моральних переконань та ідеалів. Дослідження професора Н.Є. Пангелової, присвячено едності морального і фізичного виховання в процесі становлення особистості [6]. А.О. Артюшенко, І.О. Дуднік, Д.В. Колесова, Ю.А. Гор-

бунова, В.А. Волков та ін. досліджували тісний взаємозв'язок моральне виховання школярів з фізичним розвитком [1; 2; 7].

Мета статті полягає у визначенні та з'ясуванні дієвості педагогічних умов, які забезпечуватимуть ефективність формування особистості студентів під час фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з умов всебічного розвитку особистості є її фізична підготовленість в результаті регулярних занять фізичною культурою і спортом. Однак фізичне виховання – це не лише засіб фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, розвитку моторики. Спорт, поряд з іншими виховними засобами, сприяє загальному розвитку особистості. Фізична культура впливає на моральні якості людини, розвиток вольової та емоційної сфери, естетичні та етичні думки та потреби. Це впливає на формування характеру людини, тобто рис особистості, які відображаються у вчинках і взаєминах з іншими людьми та навколишнім світом [3; 4; 5; 8].

Одним із завдань експериментальної роботи було вивчення впливу занять фізичною культурою і спортом на морально-вольові характеристики студентів, оскільки фізичне виховання і спорт мають значний морально-етичний вплив на духовний світ молоді.

Результати констатувального експерименту свідчать не лише про відмінності показників, що визначають фізичний розвиток, рівень фізичної підготовленості та психічних особливостей студентів, а й про суттєві відмінності зазначених вище параметрів між окремими курсами, на яких навчаються студенти. З цієї точки зору виникає потреба включення нових педагогічних умов до навчального процесу з фізичного виховання для формування особистості студентів педагогічних ЗВО.

У формуальному експерименті взяли участь студенти II курсу фінансово-гуманітарного факультету Університету Григорія Сковороди в Переяславі. Для студенток експериментальної групи розробили і впроваджували в процес фізичного виховання різноманітні умови і нестандартні ситуації під час занять фізичною культурою.

Побудова експериментальної методики з формування особистості студента в процесі активних занять фізичною культурою і спортом вимагала:

– постановки конкретної мети вивчення фізичної культури в ЗВО, виявляти цінності та роль фізичного виховання у здоров'ї студента;

– розвиток інтересу та мотивації, бажання займатися фізичними вправами та обраним видом спорту;

– впровадження нових та унікально розроблених і здоров'язбережувальних технологій у процес фізичного виховання учнів [9];

– формування громадянської позиції та демократичних відносин між студентами та викладачами;

– запровадження нових форм самостійних занять фізичними вправами, розширення спортивних інтересів тощо, активізація студентської самореклами у сфері фізичної культури.

Для формування морально-вольових якостей, розвитку особистості студенток експериментальної групи створювали різноманітні психологічні ситуації, що вимагали проявів вільного вибору поведінки і різнилися за характером педагогічного керівництва і регуляції – саморегуляції. Заняття фізичною культурою здійснювалися як за участі та під безпосереднім керівництвом викладачів, так і в умовах педагогічно неконтрольованої діяльності (самостійні заняття фізичними вправами у позанавчальний час).

Створення педагогічної ситуації давало можливість поставити студентів експериментальної групи у такий душевний стан, при якому вони змогли максимально проявити свої морально-вольові якості. Ефективність такої методики забезпечувалася системою різноманітних ситуацій, однак, маючи єдину виховну мету. Кожна розроблена ситуація включала в себе чотири етапи.

Перший етап – *аналітичний* – включає постановку конкретних завдань змодельованої ситуації. Викладач фіксує факти, потім, виявляє, аналізує, вбачає головну причину, провідні суперечності у відносинах між студентами, визначається ступінь складності змодельованої ситуації.

Другий етап – *вирішальний*, який включав в себе вибір одного варіанту подолання педагогічної ситуації з безліччю ймовірних, ставилась конкретна виховна мета. Ухвалені рішення сприяло прогнозуванню наслідків педагогічного втручання в ситуацію. При цьому викладач міг передбачити результати своїх дій, правильно використовував ситуацію для конкретних виховних цілей. Одночасно викладач вибирав стиль поведінки: суворість, непохитність або, навпаки, толерантність, м'якість.

Третій етап – *коригувальний* – включав залучення додаткових зовнішніх обставин, які або посилювали конфлікт, або сприяли його вирішенню, змінювали поведінку студентів, коригували їх дії. Педагогічні умови створювали для того, щоб поставити сту-

дента в соціальну позицію об'єкта і суб'єкта діяльності або відносин. Створені ситуації зобов'язували студентів виконувати свої соціально-значущі ролі, вибирати лінію поведінки, стиль відносин, доцільні дії.

Четвертий етап — *реалізаційний* — включав здійснення продуманої програми поведінки, яка сприяла змінам відносин і діяльності студентів в даній ситуації. Разом з викладачем виконувався аналіз поведінки, оцінювали результати роботи та затверджували план подальших дій.

Для підвищення ефективності педагогічного впливу модельованих ситуацій, процес фізичного виховання студентів експериментальної групи передбачав дотримання наступних таких умов:

1. Поважне і доброзичливе ставлення до студенток, постійна підтримка їх позитивних вчинків, зусиль і прагнень, похвала при всіх.

2. Створення такої атмосфери в експериментальній групі, яка виключала негативні моменти — глузування одногрупників, недовіра, цькування помилки і недоліки — наодинці).

3. Взаємодія змісту діяльності студенток експериментальної групи, спланованого ними способу організації навчально-виховного процесу, встановленого стилю відносин з викладачем на занятті та з іншими студентами у позанавчальній діяльності, застосуванню таких методів, що сприяли внутрішньому прийняттю вправи або завдання і усвідомлення студенткою можливості успішного його виконання.

Для активізації морально-вольових якостей студенток експериментальної групи організували три види діяльності — навчально-тренувальну, ігрову і змагальну. Усі види діяльності були знайомі доступні і мали місце у навчально-виховному процесі студенток експериментальної групи. У процесі дослідження виходили з того, що ефективність виховання морально-вольових якостей багато в чому залежить від обопільного пізнання взаємодіючих сторін (студенток, студенток і педагогів-викладачів, студенток і колективу). Найважливішими принципами такого взаємозв'язку були: забезпечення єдності їх моральних та педагогічних позицій; взаємодоповнюваність у змісті, формах і методах впливу; цілеспрямоване виховання морально-вольових якостей студенток.

Для загострення запропонованих ситуацій студентки ставилися в жорсткі рамки часу, відведеного на виконання завдання або вправи, в ситуації змагання тощо. Таким чином визначалось, чи виникає в цих

умовах у студенток потреба проявляти один до одного моральні відносини і наскільки ці прояви обумовлені ступенем інтересу до вирішення поставлених завдань створеної ситуації. Спостерігали за проявів у студенток почуття симпатії або антипатії до членів групи, як ці прояви впливають на виховання морально-вольових якостей у студенток експериментальної групи в умовах міжособистісної взаємодії в названих ситуаціях.

Для збільшення ефективності запропонованої методики, а також для активізації виховного впливу створених ситуацій, застосовували додаткові умови зі студентками експериментальної групи з метою орієнтації їх на самовиховання, а саме:

— покращували емоційність і привабливість занять з фізичного виховання за рахунок введення нових видів спорту (степ-аеробіки, фітболу, чердансу тощо), регулярно проводили туристичні походи тощо;

— на заняттях із фізичного виховання знайомили і вивчали арсенал простих фізичних вправ для самостійних занять у домашніх умовах;

— налаштовували студенток психологічно на поступове підвищення інтенсивності занять фізичною підготовкою з неминучим неприємним відчуттям (м'язовий біль, піт тощо);

— орієнтували студенток на засвоєння серії простих ігор і вправ не тільки з метою поліпшення здоров'я, професійної підготовки, а й для формування навичок організації ефективного виховання і активного відпочинку майбутніх учнів, для гарантування їх безпеки (наприклад біля водойм, тощо).

Процес формування моральної поведінки і звичок включав в себе використання методів заохочення і покарання, привчання і вправляння, які сприяли прояву і закріпленню необхідних і гідних способів поведінки. Тому в експериментальній методичці дотримувались принципу особистісно зорієнтованого підходу (Н.О. Базилевич), який передбачав відповідність педагогічних впливів до життєвого досвіду, психофізичних можливостей студентів [10].

Однією з умов отримання успіху в експериментальній групі було формування єдиної творчої етичної позиції в колективі при оцінці конкретних форм поведінки. Це накладало на педагогів додаткову відповідальність за своє моральне обличчя та етичну бездоганність вчинків. Тому особистий приклад відігравав вирішальну роль на певному етапі виховання.

Серед вольових якостей, які найбільше піддавалися впливу у процесі фізичного виховання були: цілеспрямованість, наполегливість і само дисциплінованість, а також витримка, рішучість і сміливість, ініціативність і завзятість, що проявлялися при подоланні труднощів. Специфічними факторами виховання вольових якостей було систематичне додання постійно зростаючих труднощів. При цьому труднощі відповідали можливостям студенток. Тобто, процес фізичного виховання і виховання волі співпадали, тому що були підпорядковані одним закономірностям і принципам (доступність, систематичність, прогресування) [2; 4; 5].

В процесі занять фізичними вправами зі студентами експериментальної групи виховували основні типи вольових зусиль:

– вольові зусилля при концентрації уваги – розвивали під час навчання нової вправи застосовуючи відволікаючі фактори (суперники, глядачі), а також під час довготривалого виконання вправи наголошували на збереженні уваги при втомі задля вдосконалення і закріплення техніки;

– вольові зусилля при інтенсивних м'язових напруженнях – розвивали в ігровій та змагальній діяльності, тому що студентки таким чином проявляли м'язові напруження, які перевищували рівень звичайних, які мали місце під час навчальних занять;

– вольові зусилля, пов'язані з необхідністю долати втому – розвивали під час кросового бігу, а також в процесі контрольних або загально університетських змагань. У цих випадках вольові зусилля, були спрямовані на подолання труднощів, обумовлених функціональними зрушеннями в організмі;

– вольові зусилля, пов'язані з подоланням негативних емоцій (страху, невпевненості, розгубленості тощо) – намагалися будувати такі ситуації, які дотепер були не знайомі студенткам, залучали нових суперників або змінювали місце проведення занять (луг, ліс тощо);

– вольові зусилля, пов'язані з дотриманням певного режиму життя, тренування і харчування – виховували систематичними заняттями, весь час наголошуючи про необхідність регулярного харчування до занять або через годину після.

Зміст експериментальної методики в процесі естетичного виховання включав використання певної системи засобів, різноманітних форм естетичної дії з урахуванням віку та інших індивідуальних особливостей студентів (красива та охайна спортивна форма, краса рухів під час заняття, рівна і красива хода у повсякден-

ному житті тощо). Естетичні уявлення, погляди і смаки виховували з перших днів не лише на заняттях фізичним вихованням, але і при використанні інших форм організації занять. В експериментальній групі в процесі занять фізичними вправами зосереджували зусилля студентів на вирішенні наступних задач естетичного виховання:

– формування уявлень про прекрасне в навколишньому світі за рахунок перегляду різноманітних спортивних програм, змагань тощо;

– виховання естетики взаєностосунків з людьми різного віку і соціального положення, як однієї з умов формування толерантності, пошани національних і народних традицій і звичаїв;

– формування естетичних уявлень, естетичних поглядів та ідеалів як сфери емоційного сприйняття навколишньої дійсності;

– розвиток здібності до естетичної оцінки, аналізу й узагальнень в області фізичної культури і спорту.

Процес морального виховання студенток експериментальної групи на заняттях з фізичного виховання полягав у закономірному оволодінні ними відповідними знаннями у навчально-виховному процесі, уміннями бачити моральну основу в змісті дисципліни й спортивних заходів, систематизації цих знань та перетворенні їх у переконання.

Так під час занять спортивними та рухливими іграми розкривалась особистість студента. Егоцентрична людина в грі обирала для себе кращу роль, прагнула підкорити гру собі й «зробити собі ім'я». А чуйна (добросердна) молода людина була насамперед членом команди, допомагала іншим добре зіграти, намагалася притягнути їх до гри. Тому, під час розподілу гравців по командах, практикували залучення до гри слабкого гравця і спостерігали за ставленням до нього кожного члена команди. Якщо такий гравець відчував підтримку, то він був вірний своїй команді й розкривався у грі щосили. Він бачив у грі можливість установлення добрих контактів і міцної дружби. Тому що, як людина ставиться до інших у грі, так вона може ставитися й повсякчас.

В ході дослідження визначали, що приймаючи участь у змаганнях деякі студенти ставили перед собою мету досягнути позитивного результату для підняття свого престижу, підвищення власної значущості, інші передусім ставили інтереси команди, колективу групи, факультету, виходячи з тих цінностей, які переживають у колективі.

В експериментальній групі широко застосовували спортивні та рухливі ігри, які сприяли тому, що студентки навчалися

правильним емоційним стосункам. Вони активізували творчість, уяву, фантазію. Заняття фізичною культурою й спортом виховували волю студента. У процесі навчання рухів, удосконалення фізичних здібностей обов'язково приводилися в дію, виявлялися та розвивалися пам'ять, увага та інші риси особистості.

Ефективність запропонованих психолого-педагогічних умов фізичного виховання визначалась за допомогою як тестування фізичної підготовленості студенток, так і тестування психічних якостей особистості.

При порівнянні вихідних та отриманих завершальних результатів (табл. 1) у контрольній групі, яка навчалась за загальноприйнятною методикою, нами було визначено, що рівень швидкісних здібнос-

тей покращився на 0,92%; координаційні здібності зросли на 1,14%; швидкісно-силові на 3,4%; рівень витривалості підвищився на 1,12%; гнучкість зросла на 16,6%; рівень силових здібностей та силової витривалості покращився відповідно на 6,9% та на 11,4%.

Результати порівняння вихідних та отриманих показників в експериментальній групі після застосування запропонованої нами методики, свідчать про їх позитивну динаміку, а саме: рівень швидкісних здібностей підвищився на 15,4%; координаційних спроможностей на 10,1%; швидкісно-силових на 9,42%; витривалість покращилась на 12,0%; гнучкість на 17,2%; силові якості та силова витривалість підвищились відповідно на 27,3% та на 28,6%.

Таблиця 1

Динаміка показників фізичної підготовленості студенток контрольної та експериментальної груп ($X \pm s$)

№	Види випробувань	До експерименту		Після експерименту		p
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	
1	Біг 500м (хв)	2,12 \pm 0,04	2,13 \pm 0,05	2,05 \pm 0,08	2,11 \pm 0,06	p<0,05
2	Біг 100м (сек)	15,99 \pm 0,22	15,78 \pm 0,4	14,9 \pm 0,21	15,38 \pm 0,35	p<0,001
3	Стрибок у довж. з/м (см)	178,4 \pm 3,53	180,1 \pm 4,18	185,1 \pm 3,4	181,5 \pm 4,38	p<0,05
4	Згинання і розгинання рук в упорі, лежачи на підлозі, разів	16,33 \pm 0,8	16,12 \pm 0,9	18,01 \pm 2,41	17,41 \pm 2,55	p<0,001
5	Човниковий біг 4х9м (сек)	10,5 \pm 0,1	10,75 \pm 0,35	10,0 \pm 0,08	10,41 \pm 0,35	p<0,001
6	Нахил тулуба вперед (см)	8,59 \pm 0,45	7,99 \pm 0,4	9,09 \pm 0,37	8,69 \pm 0,36	p<0,05

Результати порівняння остаточних результатів між експериментальною та контрольною групами доводять про достовірне їх розходження p<0,05-0,001. Отримані результати засвідчують ефективність впроваджених умов проведення занять фізичною культурою зі студентками педагогічних вузів.

Крім того, у процесі проведення досліджень нами було виявлено, що впровадження вищезазначених умов дозволило студенткам творчо використовувати завдання викладача під час групових занять з фізичного виховання, покращилась їх усвідомленість до корисності та результативності занять, що призвело до більш активного ставлення до них та підвищення рівня їх відвідувань.

Повторне тестування таких психічних якостей особистості проводилось за допомогою спостереження, бесід, анкетування. Досліджувались як зміни вольових якостей – сміливості, рішучості, наполегливості, так і психічних властивостей особистості – пам'яті та уваги. Аналізуючи дані таблиці 2, можна визначити, що в експериментальній групі і пам'ять, і увага і рішучість студенток значно покращилися завдяки впровадженню нових умов проведення занять фізичною культурою, додаткових завдань, нових засобів і методів фізичного виховання. Так пам'ять у студенток експериментальної групи покращилась на 28,1%, а увага на 16,5%, тоді як у студенток контрольної групи на 2,7% і 4,2% відповідно.

Таблиця 2

Динаміка показників психологічних якостей студенток контрольної та експериментальної груп ($X \pm s$)

Психологічні якості	До експерименту		Після експерименту		p
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	
Пам'ять	7,1 \pm 0,02	7,2 \pm 0,03	9,1 \pm 0,07	7,4 \pm 0,05	p<0,05
Увага	9,7 \pm 0,08	9,5 \pm 0,04	11,3 \pm 0,05	9,9 \pm 0,03	p<0,001
Рішучість	Середній рівень	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень	

Це відбулося завдяки застосуванню більш технічно складних засобів навчання, різних вихідних положень під час використання вже знайомих вправ, розучуванню складних ігрових комбінацій для успішності в командних видах спорту, що вимагало від студенток експериментальної групи ще більшої концентрації уваги і пам'яті. А також проявів рішучості, наполегливості і сили волі.

За даними анкетування студентками було відмічено, що заняття фізичною культурою та спортом сприяли швидкому вирішенню питань, які пов'язані з подоланням вольових зусиль, зокрема в змаганнях з футболу, баскетболу, оздоровчої аеробіки та інші. Дослідженням встановлено, що студентки, які систематично займалися фізичною культурою і спортом проявляли достатньо високу активність, виробляли певний стереотип режиму дня, у них підвищувалась упевненість поведінки, спостерігався розвиток престижних установок, високий життєвий тонус. Вони в більшій мірі комунікабельні, виражали готовність до співпраці, раділи соціальному визнанню, менше боялися критики, у них спостерігалась вища емоційна стійкість, витримка, їм більшою мірою був властивий оптимізм, енергія, серед них було більше наполегливих, рішучих молодих людей, що уміють повести за собою колектив. Вони успішно взаємодіяли під час занять, що вимагало вольових якостей, напруги, вільніше вступали в контакти, серед них частіше з'являлися лідери, їм легше вдавався самоконтроль.

Успіх у досягненні мети сприяв зростанню впевненості у собі. Кожна перемога, наприклад спійманий чи виграний м'яч, викликав почуття задоволення, здійснення задуманого. Під час занять фізичними вправами студентки наражали своє тіло на «здорову» втому, у результаті розум відпочивав та готувався до нових завдань. На заняттях тренувалися м'язи та виховувалась звичка до фізичних зусиль, які гартували характер і формували особистість.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, результати порівняння вихідних та отриманих показників в експериментальній групі після застосування запропонованої методики, свідчать про позитивну динаміку фізичної підготовленості студенток. А результати формувального експерименту щодо особливостей розвитку психологічних якостей особистості студенток, свідчать про позитивні зміни, що доводить ефективність запропонованої методики проведення занять фізичною культурою зі студентками педагогічних ЗВО.

Список бібліографічних посилань

1. Волков В.А. Основи теорії та методики фізичної підготовки студентської молоді: навч. посібник. Київ: Освіта України, 2008. 256 с.
2. Дуднік І.О. Формування вольових якостей у студентів у процесі занять фізичною культурою: навч.-метод. посібник. Черкаси, 2016. 72 с.
3. Копець Л.В. Психологія особистості: навч. посібник. 2-е вид. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
4. Хавруняк І.В., Музика В.І Вплив фізичної культури на формування особистісних морально-вольових якостей студентів. *Молодий вчений*, 2017. № 3.1(43.1). С. 293–296. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3.1/75.pdf>.
5. Лисяк В.М. Оцінка впливу фізичної культури та спорту на формування особистих якостей студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2010. №8. С. 53–55. URL: <http://www.Sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-08/10lvnfpq.pdf>
6. Пангелова Н.Є., Яхно Є.Г. Історико-педагогічна генеза питання єдності морального і фізичного виховання в процесі становлення особистості. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 2009. №1. С.14–19.
7. Артюшенко А.О. Вплив факторів зовнішньої стимуляції на показники вольових зусиль (в %) учнів 8–17 років при виконанні фізичних вправ різного характеру. *Теорія і практика фізичного виховання [Донецький національний університет]*, 2006. № 1–2. С. 58–63.
8. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
9. Завидівська Н. Особливості вдосконалення системи фізичного виховання студентів в умовах фундаменталізації фізкультурно-оздоровчої освіти. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»*, 2012. Вип. 25. С. 59–63.
10. Базилевич Н.О. Історичні аспекти формування особистісно зорієнтованого підходу у фізичному вихованні школярів, *Молодий вчений*, 2015. № 2(17). С. 203–207.

References

1. Volkov, V.L. (2008). Fundamentals of theory and methods of physical training of student youth: textbook. Kyiv: Education of Ukraine. 256 p. [in Ukr.].
2. Dudnik, I.O. (2016). Formation of volitional qualities in students in the process of physical education: textbook. Cherkasy. 72 p. [in Ukr.].
3. Kopets, L.V. (2008). Personality psychology: textbook. 2nd edition. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. 458 p. [in Ukr.].
4. Havrunyak, I.V., Musica, V.I. (2017). The influence of physical culture on the formation of personal moral and volitional qualities of students. *Young Scientist*, 3.1 (43.1): 293–296. Retrieved <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3.1/75.pdf> [in Ukr.].
5. Lysiak, V.M. (2010). Assessment of the influence of physical culture and sports on the formation of personal qualities of students. *Pedagogy, Psychology and Medical and Biological Problems of Physical Education and Sports*, 8: 53–55. Retrieved from <http://www.Sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-08/10lvnfpq.pdf> [in Ukr.].
6. Panhelova, N.E., Yakhno, Ye.H. (2009). Historical and pedagogical genesis of the question of the unity of moral and physical education in the process of personality formation. *Sports Bulletin of Prydniprov'ia*, 1: 14–19 [in Ukr.].
7. Artiushenko, A.O. (2006). Influence of external stimulation factors on the indicators of volitional effort (in %) of students aged 8–17 years when performing physical exercises of different nature. *Theory and*

- Practice of Physical Education* [Donetsk National University], 1–2: 58–63 [in Ukr.].
8. Bekh, I.D. (2008). *Personality education: a textbook*. Kyiv: Lybid. 848 p. [in Ukr.].
 9. Zavydivska, N. (2012). Peculiarities of improving the system of physical education of students in the conditions of fundamentalization of physical culture and

- health education. *Humanitarian Bulletin of Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda*, 25: 59–63 [in Ukr.].
10. Bazylevych, N.O. (2015). Historical aspects of the formation of a personality-oriented approach in the physical education of schoolchildren, *Young Scientist*, 2 (17): 203–207 [in Ukr.].

BAZYLEVYCH Nataliia

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of Theory and Methods of Physical Education and Sports, Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

TONKONOG Olexander

senior lecturer of the Department of Sports and Tourism, Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

YURCHENKO Igor

lecturer at the Department of Sports and Tourism, Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING STUDENTS' PERSONALITY
IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION**

Summary. *Based on the analysis of scientific and methodological literature on the problem of personality formation, the pedagogical conditions for the formation of the personality of students of pedagogical universities in the process of physical education were determined. For the effective formation of the personality in the process of physical education, the following psychological and pedagogical conditions were created: they added attractiveness and emotionality to physical education classes, increasing the number of competitive exercises; expanded the arsenal of physical exercises aimed at developing intellectual and moral-volitional qualities; set up female students psychologically for a gradual increase in the intensity of physical training, to overcome the difficulties caused by the educational process.*

The purpose of the study is to test the effectiveness of the proposed pedagogical conditions in the process of forming the personality of students by means of physical education.

The implementation of the proposed pedagogical conditions made it possible to achieve positive dynamics in the level of development of not only the physical abilities of female students (speed, speed-strength and coordination abilities, endurance, flexibility and strength qualities), but also the formation of the psychological qualities of the personality (memory, attention, determination). This happened due to the use of more technically complex teaching aids, various starting positions using already familiar exercises, learning complex game combinations for success in team sports. Such innovations required from the students of the experimental group even greater concentration of attention and memory, as well as manifestations of determination, perseverance and willpower.

Keywords: *student; personality; pedagogical conditions; physical education.*

*Одержано редакцією 24.03.2022 р.
Прийнято до публікації 08.04.2022 р.*